

J. Križinauskas, Vokiečių kalbos vadovėlis, „Minties“ leidykla, Vilnius, 1970, 258 p.

Iki šiol Lietuvos TSR aukštosios mokyklos neturėjo lietuviams pritaikyto vokiečių kalbos vadovėlio. J. Križinausko vadovėlis yra pirmasis bandymas sukurti specialų studentams skirtą vadovėlį.

Vadovėlis susideda iš 27 pamokų. Jis taikomas maždaug 200 valandų programai. Pamokų turinys apima įvairias buitines temas. Vadovėlio leksinė ir gramatinė medžiaga pamažu sunkėja. Po kiekvienos pamokos pateikiami gramatiniai ir leksiniai pratimai. Knygos gale pridėtos pagrindinės gramatinės taisyklės, išdėstytos pagal tematinį planą. Vokiečių—lietuvių kalbų žodynelis apima maždaug 2800 žodžių. Tokios žodyno apimties reikalauja ir aukštųjų mokyklų programa.

Kaip teigiamą vadovėlio bruožą reikia paminėti gramatinių pratimų išdėstymą (ypač vadovėlio pabaigoje) bei prie kiekvienos temos įdomesnių tekstų parinkimą. Neblogai nušviesti kai kurie gramatikos klausimai (modalinių veiksmažodžių vartojimas su perfekto bendratimi, konjunktyvas ir kt.).

Svarbiausia svetimios kalbos vadovėlio, skirto aukštajai mokyklai, dalis yra tekstų parinkimas. Didžiausiu šio vadovėlio trūkumu reikia laikyti kaip tik tekstų parinkimą. Atrodo, kad autorius stengėsi pateikti medžiagą temomis. Tokios struktūros vadovėlį, matyti, bus padiktavus 1962 m. aukštųjų mokyklų programa, kuri reikalauja apžvelgti buitines temas. Tai nėra blogas dalykas. Bloga tai, kad per daug didelis dėmesys buvo skiriamas šnekamajai kalbai. Studentai praktiškai nesusipažindavo su sunkesnio pobūdžio tekstais bei specialia literatūra. 1968 m. programa reikalauja skaityti jau pirmame semestre (pirmame etape) originalius tekstus ir mažiau dėmesio skiria šnekamajai kalbai. Reikėtų išlaikyti vidurį. Abu aspektai yra svarbūs ir reikalingi mūsų studentams. Šiame vadovyje pirmieji tekstai yra per lengvi ir blankūs (pvz., „Mein Arbeitstag“ — studento diena labai skurdi ir nuobodi). Labai nevykęs tekstas „Die vier Jahreszeiten“, „Ein Theaterbesuch“. Praktikos sudarinėti tekstus pagal temas reikėtų atsisa-

kyti. Nevykusiai parinktas ir ne autoriaus sudarytas tekstas „Potsdam — die Stadt des Films“. Jis nuobodus, vienašališkas, mažai teikiąs informacijos.

Iš geresnių tekstų reikėtų paminėti „Die Uhr“, „Vom Bauern und seinem Sohn“, „Wovon kein Lied singt“. Tekstas „Schäferstien“ nedera prie vadovėlio tematikos. Parenkant tekstus, per mažai atsižvelgta į žymesnių autorių kūrinius. Pasigendama vokiečių klasikų kūrinių. Vadovėlio gale pateikiama vos trys Getės eilėraščiai. Buitinė tematika turėtų išplaukti iš originalių ir įdomių tekstų, o reikiamą žodyną galima išplėsti, atliekant pratimus. Dirbant su tokios rūšies tekstais, bus labai sunku pradėti skaityti originalią literatūrą. Be to, tekstų kalba nėra vykusi.

Tekstų gale pateikiami komentarai. Kai kurie paaiškinimai, atrodo, nereikalingi (pvz., *in der Nähe, der dicht mit Passagieren besetzte Vorortzug* ir kt.). Tuo tarpu retesni žodžiai neaiškinami (*auf der Hotterie, Pfeilerälteste*). Pratimai daugiausia parinkti neblogai. Labai gerai, kad autorius stengiasi išryškinti veiksmažodžių valdymą, bet, antra vertus, sudėtingesni valdymo atvejai pratimuose neįtvirtinami. Kai kurie pratimai yra per lengvi (pvz., 77 p. 7 pratimas), kiti labai painūs (pvz., 63 p. 7 pratimas).

Gramatikos atžvilgiu pratimai parinkti gerai, leksikos — kiek blogiau. Sakysim, analizuojama tema „E. Thälmann — Symbol des Widerstandes gegen Faschismus“, o pratimuose visai nėra politinio žodyno (tas pat pasakytina apie temą „Auf dem Postamt“). Tiesa, yra pratimų, kurių leksika glaudžiai susijusi su tema (pvz., „Vom Bauern und seinem Sohn“).

Dėl gramatikos kurso reikėtų pasakyti, kad medžiaga išdėstyta ne pagal kalbos ir sakinio dalis, bet pagal pamokas. Toks medžiagos išdėstymo būdas apsunkina studentui sistemingai pakartoti visą gramatikos medžiagą. Pavyzdžiui, pirmoje pamokoje randame tokias temas: imperfektą, būdvardžių linksniavimą, prielinksnius su dalyviu, sangražinius veiksmažodžius, bet visiškai iškrinta esamasis laikas ir daiktavardžių linksniavimas. Kai kurie gramatiniai reiškiniai išdėstyti nenuosekliai (pvz., perfekto paradigma pateikiama antroje pamokoje, o kai kurios taisyklės — trečioje; daiktavardžio priesaga *-schaft* atsiduria net paskutinėje pamokoje). Mažai akcentuojamas modalinių veiksmažodžių vartojimas su pasyvine bendratimi (p. 190). Gramatikoje praleistas labai svarbus klausimas — atskirų laikų derinimas, konstrukcija *accusativus cum infinitivo*. Kiti klausimai nušviesti daugiau ar mažiau išsamiai (pvz., modalinių veiksmažodžių vartojimas su II bendratimi, šalutiniai sakiniai). Gale pridėta rodyklė iš dalies atperka tematinio gramatikos dėstymo nepatogumus ir padeda greičiau surasti reikalingą gramatinį reiškinį.

Taisytini kai kurie vertimai: pvz., *Substantivierung — sudaiktavardėjimas, Separatstaat — atskira valstybė, eine Erklärung angeben — padaryti pareiškimą.*

Gale pridėtas žodynas atspindi tekstuose randamus žodžius. Bet čia pasitaiko daug netikslumų, pvz., *hinterlassen* pateikiamas su atskiriamuoju priešdėliu, *übergeben* su atskiriamuoju priešdėliu reiškia ne „perduoti“, bet „skelti antausį“ Dar keisčiau, kad pastebėtų klaidų atitaisyme klaidingai pateikiamas žodis *Deutsch n* ir *-es*. Vardininko forma *Deutsches* negalima. Be to, *er spricht Deutsch* reiškia ne „jis kalba vokiškai (palygink *er spricht deutsch*), bet „jis kalba vokiečių kalba“

Gramatinės žodžių formas žodyne reikėtų rašyti skliausteliuose.

Be abejo, čia suminėti trūkumai negali sumažinti vadovėlio vertės. Pradėta J. Križinausko iniciatyva kurti savus vadovėlius yra sveikintina ir sektina. Aukštųjų mokyklų katedros tikrai galėtų parašyti mūsų studentams gerų vadovėlių, kurių mes dar taip stokojame.

Baigiant norėtusi padėkoti leidyklai už gražų vadovėlio apipavidalinimą. Šia proga tektų atkreipti Aukštojo mokslo ministerijos dėmesį į tai, kad tokios rūšies vadovėlių leidimas būtų labiau skatinamas ir remiamas.

V. Balaišis